Una Andorra per a TOTHOM

Programa Nacional EG2019

DL: AND. 82-2019

Pròleg	3
1. Un habitatge a preu assequible	4
2. Una vida i unes pensions dignes per a la gent gran	10
3. Una economia productiva al servei de les persones	14
4. Uns drets bàsics plenament reconeguts	30
5. Una democràcia amb participació real	34
6. Uns serveis públics fonamentals a l'abast	38
7. Una Administració transparent i al servei dels ciutadans	43
8. L'esport: una eina per a la formació personal	47
9. Cultura i patrimoni cultural: viu-los!	49
10. Seguretat i protecció civil: una garantia ciutadana	53
11. El medi ambient, font de futur	55
12. Una mobilitat accessible i eficient	59
Un programa de tothom i per a tothom	61

«Una Andorra de tothom i per a tothom» és i ha estat el nostre lema, aquell que dia rere dia ha impulsat la nostra acció política, al carrer i a les institucions.

Arribem a aquesta cita electoral amb el convenciment que aquesta ha de ser la realitat d'Andorra i que el programa que presentem és el que millor s'adequa a aquesta realitat. Una Andorra construïda per tothom i que, per tant, ha de ser per a tothom.

Aquesta constatació no és només un convenciment propi. Ho hem pogut sentir als carrers i a les places: «Andorra és de tothom» és una frase que molts de nosaltres hem corejat. Hem estat a la protesta i també al Parlament. Hem proposat alternatives a les lleis i a les decisions que no compartim, perquè la nostra tasca ha estat aquesta i l'hem acomplert. Ens hem oposat a aquelles lleis que rebaixen i precaritzen els drets de treballadores i treballadors, a aquelles lleis que eliminen les garanties d'independència de l'Administració, a les que rebaixen les pensions, els pegats sobre l'habitatge i hem apostat per mesures dinamitzadores de l'economia i del repartiment de la riquesa, d'eixamplament i realització dels drets constitucionals,... Per una veritable democràcia amb una indubtable centralitat del Consell General.

El programa que presentem està pensat per fer d'Andorra un país per a tothom.

Ens trobem en un moment decisiu i no ens podem permetre una sortida fàcil, una fugida endavant que deixi enrere la gent amb els seus problemes. El món és complex i requerim de mesures que assumeixin la complexitat per a la generació de garanties que facin possible una vida digna.

El següent programa presenta 12 objectius, 12 aspectes, les 12 cares d'aquesta Andorra de tothom i per a tothom. Cada objectiu el basteixen les mesures que el fan possible. Aquests objectius volem compartir-los i volem dur-los a terme amb vosaltres, perquè són per a vosaltres.

1. UN HABITATGE A PREU ASSEQUIBLE

L'accés a l'habitatge ha esdevingut un dels problemes més notables dels darrers temps. La situació és insostenible i no canviarà amb pegats que ni tan sols solucionen la situació immediata. Calen mesures a curt, mig i llarg termini. El de l'habitatge és un dret constitucional. Fem-lo efectiu.

- **Elaboració d'un Pla per al dret a l'habitatge d'Andorra, 2019-2025.** Tenint en compte la situació preocupant de l'habitatge, ens comprometem a garantir el dret a l'habitatge i la seva funció social. Per fer-ho, és bàsic elaborar un pla amb un horitzó a 6 anys, amb tots els actors –públics i privats– implicats en les polítiques d'habitatge a Andorra. Un pla que ha d'assegurar que la construcció d'un servei d'habitatge públic es mantingui al mateix temps que les millors pràctiques d'altres països europeus.

Considerem que aquest pla ha de fer èmfasi en quatre àrees estratègiques d'actuació:

1. Prevenir i abordar l'emergència de l'habitatge
2. Garantir l'ús adequat de l'habitatge
3. Ampliar la quantitat de pisos assequibles
4. Rehabilitar el parc existent d'habitatges

Aquest pla tindria sis grans reptes:

1. Reforçar la regulació i l'assistència dels pagaments de lloguer per facilitar l'accés i el manteniment de l'habitatge
2. Augmentar l'habitatge públic
3. Mobilitzar el parc privat cap a habitatges assequibles
4. Desenvolupar una política activa de rehabilitació que millori els entorns més vulnerables
5. Garantir la funció social de l'habitatge i evitar usos anòmals
6. Preparar Andorra per afrontar l'envelliment de la població

Per regular el mercat de l'habitatge, que ha portat Andorra a la situació d'emergència social que coneixem actualment –manca de pisos de lloguer, increment de la població que no té accés a un habitatge digne, dificultats dels joves per emancipar-se, etc.–, cal aplicar canvis legislatius efectius que garanteixin els drets dels llogaters sense deixar els propietaris desprotegits jurídicament.

Per això proposem:

Modificació de la Llei d'arrendaments.

- La durada dels contractes sigui de 4 anys i la renovació tàcita sigui pel mateix període (actualment, el primer contracte és habitualment de 5 anys i les renovacions per un any, fet que genera inseguretat als llogaters).

- Prohibició de la repercussió per contracte en el preu del lloguer les despeses que no siguin de consum individualitzat (aigua freda, aigua calenta, calefacció, FEDA). Per exemple, no es pot repercutir la neteja de l'escala, l'electricitat comunitària, el manteniment dels ascensors, l'assegurança, etc., que han d'anar a càrrec del propietari.

- Protecció dels drets i fixar les obligacions del inquilins. Regular especialment la reparació i el manteniment de les instal·lacions (termo, vitroceràmica, rentadora), els consums, l'adequació de les despeses de calefacció al preu real del gasoil, les assegurances, etc. Aclarir que les avaries les abona el propietari de l'immoble, excepte en cas de mal ús o dany intencionat per part de l'arrendatari.

- Termini de preavís d'un mes per rescindir el contracte.

- Carència obligatòria per reformes necessàries d'adequació, accessibilitat i eficiència energètica.

- Una institució –Ministeri, secretaria d'Estat o Departament– que gestioni, assessori, informi i intervingui en casos d'abús.

Mesures per afavorir un increment d'habitatges en el mercat de lloguer que afecten els propietaris.

- Societat pública de gestió d'habitatges buits i de protecció estatal. Crear un fons públic i mobiliari per la gestió d'habitatges buits per compte dels propietaris i/o per a la gestió d'habitatges de titularitat pública o d'altres tipus d'habitatge. Les fórmules d'acord amb els propietaris poden ser variades en quant a les diferents fórmules de gestió i la durada dels habitatges cedits a gestió per part dels fons públic.

- Accelerar o intervenir en els processos de rendes impagades per donar més seguretat jurídica als propietaris que posin els pisos al mercat de lloguer.

- Reduir el percentatge de l'impost d'arrendaments dels comuns (fixar uns preus de referència).

- Avantatges fiscals pels lloguers fixats a preus de referència.

- Negociar en els convenis per evitar la doble imposició (CDI) la reducció de l'import de l'impost de la renda dels no-residents (IRNR) pel que fa a l'impost per rendes derivades d'arrendaments, que és el 10%, a la meitat, el 5%, per revertir la situació de mercat tensionat.

- Crèdits per reformar o condicionar l'habitatge (cèdules d'habitabilitat, instal·lacions, etc.) amb l'obligació de posar-lo al mercat de lloguer a preus de referència.

- Encetar –també mitjançant els CDI– el debat dels habitatges que no estan donats d'alta a Hisenda als

estats veïns i que no es poden posar a la venda ni al mercat de lloguer.

Habitatge social i intervenció dels comuns i el Govern.

- Negociar de posar al mercat els edificis o habitatges que estan buits (per exemple, dos edificis Reig a Encamp, la Casa Parramon a la Massana o d'altres) amb intervenció de fons públics o cessió de la gestió (model Jovial).

- Aplicar exempcions o bonificacions fiscals als promotors que destinen habitatges al mercat de lloguer als preus de referència

- Crear el Registre de la Propietat.

- Aplicar exempcions als propietaris que rehabilitin els edificis o pisos per posar-los al mercat de lloguer.

- Regular la cessió de terreny per construir habitatge públic destinat al lloguer.

- Crear un fons públic i mobiliari per intervenir en la rehabilitació i la promoció, que es destini al mercat de lloguer a preus de referència

- Fixar uns preus de referència a partir d'un estudi sobre els preus raonables –en funció de l'estat, els acabaments, la situació dels pisos, etc.– i incrementar un tant per cent l'impost d'arrendament del Comú si es cobra per sobre del preu raonable. Per exemple: un pis d'una habitació i un bany a la parròquia d'Encamp podria tributar al Comú una taxa reduïda de l'1,5 % si es lloga a un preu de 450 €, però tributaria un 5 % si es lloga a 600 €.

- Establir una cessió del 10 % de les noves promocions a habitatge social o al fons públic per al mercat immobiliari.

- **Habitatge públic a preu assequible**. Creació d'habitatges de protecció oficial.

- **Registre de la propietat**. Una eina insubstituïble que permetrà conèixer l'evolució de la problemàtica i també actuar en conseqüència.

- **Índex de preus de referència.** Eina estadística que permetrà orientar els preus de lloguer mitjançant zones i/o superfície.

- **Fons públics per a la rehabilitació.** Possibilitat per als propietaris de rehabilitar l'immoble i oferir un habitatge de millor qualitat i energèticament més eficient.
- **Increment de les cessions per a l'habitatge destinat a lloguer.** Mesura d'incentiu per a l'obra nova que rebaixa la cessió del sòl per a constructors que destinin els pisos al lloguer. Permetrà augmentar l'oferta en aquest mercat.

- **Augment del termini dels contractes de lloguer i l'establiment de pròrrogues.** Evita els augments indiscriminats o abusius en finalitzar el contracte.

- **Societat pública de gestió d'habitatges buits i de protecció estatal.** Aquesta és l'«Agència Pública de l'Habitatge d'Andorra». Es tracta d'una proposta que combina la iniciativa privada i la pública. Aquesta societat gestionarà un fons de pisos de lloguer a disposició de tothom. Els propietaris poden ingressar el seu pis buit amb la garantia de trobar llogater, amb garantia de pagament i de conservació oferta per Govern.

- **Mesures fiscals per incentivar l'habitatge a preu assequible.** Rebaixes i deduccions en impostos comunals i de Govern i altres quan es tracta d'habitatge destinat al

lloguer a preu assequible (establert per l'Índex de preus de referència).

- **Control i inspecció de les estructures d'amiant dels habitatges.** Un habitatge digne també és un habitatge lliure d'amiant o, si més no, amb la declaració expressa de la seva presència per tal de tenir-lo controlat de cara a processos de rehabilitació, obra menor o desmantellament definitiu.

2. UNA VIDA I UNES PENSIONS DIGNES PER A LA GENT GRAN

Les nostres padrines i els nostres padrins, les persones amb diversitat funcional i amb dependència, les vídues i els vidus, tothom qui depèn d'una pensió per a la seva subsistència mereix més, té dret a una vida digna, a la pròpia decisió i a l'autonomia que li proporciona una existència material garantida. Però vivim en un món complex i l'harmonització d'aquest dret requereix de solucions generals i alhora específiques.

- **Pacte social i polític per a la sostenibilitat de les pensions.** La solució per a l'evolució favorable del sistema de pensions passa per un acord ampli de mires. Per això cal comptar amb els agents socials –representants dels col·lectius implicats– i amb l'acord de les forces polítiques, ja que la qüestió no es pot abordar en una sola legislatura. Proposarem la seva constitució des del primer dia d ela legislatura sota la base de compartit tota la informació relativa als estudis actuarials realitzats. Els socialdemòcrates ens oposarem fermament a qualsevol retallada de drets dels treballadors.

- **Pensió mínima garantida amb 20 anys cotitzats equivalent a la meitat del salari mínim, més un increment del 2,5% per any superior.** Un dret com el de la pensió s'amplifica havent cotitzat. Havent-ho fet la gens menyspreable quantitat de 20 anys es mereix una pensió mínima real i possibilista. Això és, un mínim d'acord amb la situació econòmica. Els increments posteriors no fan sinó el que és just: compensar els anys de cotització.

- **13a paga per a les pensions inferiors al salari mínim havent cotitzat 35 anys.** A més anys cotitzats més força del dret de rebre pensió. Per tal d'assegurar el poder adquisitiu del pensionista que no ha arribat a cotitzar els 40 anys i que, per tant, no arriba al salari mínim, es proposa una 13a paga que li permeti assumir les seves despeses.

- **Increment de l'IPC + X per a les pensions inferiors a la mínima.** Això implica una millora de les pensions mínimes que augmentaran lligades a l'Índex de Preus al Consum però també preveient un augment extra a fixar en funció de la conjuntura econòmica.

- **Cobertura sanitària (CASS) dels tractaments de podologia.** Serà unamillora en la vida de les persones grans ja que la Caixa Andorrana de Seguretat Social cobriria els tractaments de quelcom tan bàsic i fonamental, i actuaria directament sobre la qualitat de vida d'aquestes persones.

- **Ratificació del Codi Europeu de Seguretat Social.** Promulgat pel Consell d'Europa inclou mínims i estàndards d'aplicació respecte a la cobertura dels respectius sistemes nacionals de seguretat social. Ens aproparia a una convergència amb els sistemes del nostre entorn.

- **Implantació efectiva d'un pla integral de dependència i d'atenció domiciliària.** Es tracta de planificar les ajudes a la dependència i alhora de generar un entorn de participació pública i privada que permeti cobrir i garantir les necessitats de les persones amb dependència.

La finalitat principal d'aquest pla és el manteniment de les persones en situació de dependència en el seu entorn habitual de vida i de convivència, sense perjudici de l'ordenació dels recursos residencials i d'atenció diürna, quan el manteniment en el propi entorn no sigui possible. Suposa una tendència contrària a la que tradicionalment s'ha seguit amb la quasi sola opció de l'internament en macrocentres residencials com a resposta única als processos de pèrdua d'autonomia de les persones.

El manteniment de les persones en situació de dependència en el seu entorn habitual suposa la potenciació de l'assistència domiciliària mitjançant l'ús coordinat dels

recursos sanitaris i socials. El primer pas en aquesta direcció ja es va donar l'any 2010, quan el Govern socialdemòcrata va aprovar el decret de xarxes sòcio-sanitàries que, entre altres, preveia el desenvolupament de la xarxa d'atenció domiciliària. Ara només cal la voluntat política per aportar els recursos necessaris per a desenvolupar-la.

Aquest és un projecte necessari per poder abordar de forma més eficaç i humana la problemàtica de la dependència i també esdevé un projecte interessant per analitzar i capbussar-se en les possibilitats ocupacionals que ofereix un jaciment d'ocupació a l'alça en els països del nostre entorn, lligat a l'envelliment progressiu de la població mitjançant, entre d'altres propostes com:

- Una xarxa de cuidadors a domicili les 24 hores dels 7 dies de la setmana segons necessitats (amb col·laboració d'empreses privades)
- Un servei assistencial a domicili (metges i infermers liberals...) que puguin oferir atenció personal d'higiene i la gestió de la medicació per alleugerir les famílies i oferint el màxim benestar a casa dels nostres padrins amb necessitats
- Una ajuda social per familiars que tinguin persones grans amb necessitats d'atenció per tal de compensar la reducció laboral que pot comportar aquesta necessitat
- L'estimulació de les persones institucionalitzades a través d'activitats exteriors organitzades, tallers, col·laboracions amb altres franges d'edat que poden necessitar atenció com poden ser els infants mentre els pares treballen (per fer deures, per compartir experiències, per aprendre junts...)
- Pisos sociosanitaris per a persones grans amb prou autonomia . És una realitat en molts països, permet viure més temps en autonomia, compartint necessitats

lligades a l'envelliment, lluitant contra l'aïllament que poden patir algunes persones grans.

- **Borsa de temps de la gent gran i intercanvis generacionals.** Dirigida directament a la millora de la qualitat de vida, la Borsa de temps permet combatre la soledat que pugui afectar la gent gran i la limitació dels recursos econòmics. Cada persona posseeix uns coneixements i unes habilitats insubstituïbles que pot compartir amb persones de qualsevol edat, especialment amb els joves, els quals podran rebre formes de fer molt útils per a la seva vida.

- **Dignificació de les pensions de viduïtat**. Actualment s'exigeixen dos anys de matrimoni o de convivència en una unió estable de parella per tal que el cònjuge supervivent tingui dret a cobrar una pensió de viduïtat. Suprimirem aquest període de carència, perquè està creant situacions molt injustes.

3. UNA ECONOMIA PRODUCTIVA AL SERVEI DE LES PERSONES

Sense prosperitat no hi ha benestar, però sense benestar la societat es fractura i la desigualtat deixa fora els més febles. La nostra economia ha de funcionar generant riquesa en un entorn cada vegada més exigent i l'ha de distribuir equitativament. Així, tota la societat es beneficia perquè tota la societat hi aporta.

- **Increment del salari mínim a 1.200 €.** Essencial per frenar la pèrdua de poder adquisitiu de les classes treballadores. Una mesura que, a més, impulsa el consum i dinamitza l'economia.

- **Derogació de les retallades que efectua l'actual Llei Qualificada de Relacions laborals.** La reforma de l'antic Codi de Relacions Laborals manté l'acomiadament no causal i l'abarateix, crea noves modalitats de contractes precaris i duu a terme una rebaixa generalitzada de les garanties i les indemnitzacions. Entenent que la recerca de flexibilitat i l'establiment de garanties requereix una nova llei negociada amb cura amb tots els agents, apostem per derogar l'actual.

- **Una taula de Comerç i Turisme per a la promoció comercial de tot el país.** La generació de riquesa depèn en bona part dels sectors comercial i turístic. La seva millora, de la negociació d'accions i promoció per part dels agents que els componen. I que aquesta millora i aquesta riquesa repercuteixin en tot el sector depèn d'una visió de conjunt que estratifiqui –però que no privilegiï– uns indrets per sobre dels altres.

- **Millorar la gestió del CACC: Consell Andorrà per a la Competitivitat del Comerç.** Amb el Pla Estratègic del Turisme de Compres, Andorra té un nou instrument de planificació estratègica per aconseguir materialitzar i fer viable la gestió publicoprivada gràcies a la

institucionalització a través del *Consell Andorrà per a la Competitivitat del Comerç*" (CACC). Una nova institució que permet la pervivència del Pla davant qualsevol canvi electoral/polític que en volgués eliminar el seu contingut.

No obstant, com s'ha exposat, si realment es vol donar potencial aquest nou ens, cal reforçar-ne els seus recursos econòmics i humans, dotar-lo de pressupost propi per llei i d'un equip especialitzat de gestors públics experts en turisme de compres i en processos de gestió publicoprivada, i atorgar-li poder polític perquè pugui prendre decisions autònomes amb transcendència pública. A més, resulta fonamental incloure el màxim d'actors en la presa de decisions. Només així es podrà establir un veritable model inclusiu i participatiu en les polítiques públiques de turisme de compres, que faci d'Andorra un destí turístic atractiu, competitiu i adaptat a les exigències del turisme de compres del present i del futur.

- **Marc legal per al desenvolupament d'activitats relacionades amb la biotecnologia, l'energia i el Tercer sector.** La diversificació econòmica que Andorra necessita pot estar relacionada amb l'impuls d'activitats relacionades amb la biotecnologia, energia o el Tercer sector (organitzacions no governamentals, economia solidària, associacions, etc.). Per desenvolupar-se amb garanties requereixen de marcs legals específics.

- **Dinamització econòmica amb el *microfinançament*, les cooperatives i l'emprenedoria.** Això és facilitar la iniciativa privada i la pròpia de col·lectius que permetin l'obtenció de finançament mitjançant donacions i subscripcions a projectes (*crowdfunding*), la creació d'empreses cooperatives i posant a disposició de la ciutadania tots els instruments necessaris per a la creació de noves empreses.

- **Pacte d'Estat per a la negociació de l'Acord d'Associació amb la Unió Europea.** La negociació actual amb la Unió

Europea ha estat mancada de transparència i de participació de més actors que no pas el Govern. El control parlamentari ha estat testimonial. Aquesta no és la negociació que creiem convenient. No volem aquest acord, volem un acord d'associació negociat des d'un pacte d'Estat efectiu que reculli les demandes, condicions i negociacions dutes a terme en seu parlamentària.

- **Una nova estratègia per a Europa**

Defensarem que en qualsevol acord:

- La política fiscal –els impostos– la decidim solament des d'Andorra
- No es pugui acceptar automàticament cap norma des de Brussel·les en nom nostre
- Tinguem ple control sobre la nostra política migratòria
- Puguem seguir protegint sectors de la nostra economia, incloses les restriccions a la inversió estrangera

Actuarem de forma transparent i des del consens institucional:

- Farem públics els estudis sobre l'impacte de l'acord en la nostra economia i la nostra societat
- Obligarem que tota la documentació negociada durant l'acord sigui compartida amb tots els representants dels partits al Consell General
- Garantirem que la majoria que aprovi els acords al Consell General sigui de dos terços, perquè un partit polític no en tingui prou tot sol per aprovar pactes amb Europa
- Instarem la convocatòria d'un referèndum perquè la població andorrana sigui la que tingui l'última paraula sobre l'acceptació o no de qualsevol acord
- Crearem una comissió de treball específica al Consell General per a Europa.

- **Una nova relació d'Andorra amb els Pirineus: la creació d'una Àrea econòmica especial.**

Incorporarem aquesta idea en el si de la negociació de l'Acord d'associació amb la Unió Europea, sota una àrea econòmica i de cooperació entre França, Espanya i Andorra (incloent-hi el sud de França i també Catalunya).

L'Àrea econòmica especial serà important a l'hora de fer visible, de cara a la Unió Europea, els interessos que compartim els tres estats i poder defensar qüestions comunes.

Serà també una manera de posar-nos al costat de França i d'Espanya en el sentit de fer veure que aquesta negociació amb la Unió Europa interessa els tres països, perquè tots tres conformen una Àrea que tantes coses comparteix. Andorra no estarà sola.

Aquesta Àrea econòmica especial ens pot beneficiar molt amb la creació i/o actualització de:

- Vies de comunicació
- Serveis compartits entre els tres estats
- Hospitals
- Escoles de capacitació
- Rescats de muntanya
- Rutes turístiques
- Canals culturals i de difusió
- Projectes econòmics

No seria, per tant, una negociació d'Andorra contra la Unió Europea, d'Andorra sola davant Brussel·les, sinó que hi serien incorporats els altres dos estats veïns i estaríem promocionant una interessantíssima nova marca jurídica, política i econòmica.

Mesures d'impuls, diversificació i control de la nostra economia

- **Incrementarem el poder adquisitiu de la gent i augmentarem el consum intern.**

La situació actual requereix de mesures urgents que permetin l'increment del poder adquisitiu dels ciutadans i de les famílies; en primer lloc, perquè sense un augment del poder adquisitiu la qualitat de vida de molts ciutadans es veu molt malmesa i cada cop són més els ciutadans als quals els costa arribar a final de mes o tenen greus dificultats per fer front a una despesa imprevista.

El salari resultant d'una jornada de treball completa, una pensió de jubilació després de tota una vida de treball o una prestació social a causa d'una situació o causa sobrevinguda han de garantir el nivell d'ingressos suficients per poder viure amb dignitat.

La injecció a les economies familiars dels ingressos necessaris per viure té alhora un efecte positiu sobre el consum intern i les cotitzacions socials; l'actual insuficiència de recursos en assalariats i en pensionistes no només suposa una mala qualitat de vida per a molts ciutadans sinó que alhora esdevé un fre al consum de productes bàsics i de proximitat, amb efectes molt negatius en els comerços i entre els prestadors de serveis de tot el país.

Per aquests motius proposem:

- Augment del salari mínim a 1.200 euros. Una mesura que porta de forma conseqüent un augment dels salaris mitjans que se situen per sobre

- Pensió mínima de jubilació equivalent al salari mínim (amb 40 anys de cotització; de forma progressiva 20 anys 0 50 % del salari mínim + 2,5% /anys)
    - Mentrestant cal preveure mesures com ara la 13a paga i l'increment per sobre de l'IPC de les pensions inferiors al salari mínim.
- Altres mesures com ara beques a l'estudi, ajudes per al transport, a l'esport i a la cultura.
- Escola bressol pública gratuïta

- **Calen polítiques públiques per donar resposta a les principals demandes dels ciutadans.**

Les principals demandes i preocupacions dels ciutadans requereixen de l'atenció dels poders públics mitjançant l'aplicació de recursos econòmics, humans i l'espai dins el Govern que aquestes problemàtiques mereixen. Per això proposem:

- Habitatge com a política pública essencial; creació d'una societat pública per a la gestió d'habitatges buits, habitatge públic a preu assequible, fons públics per la rehabilitació d'habitatges que surtin al mercat de lloguer a preus de referència establerts, mesures fiscals per a habitatges de lloguer a preus assequibles

- Altres mesures de regulació del mercat de l'habitatge: Modificar els terminis de durada de les pròrrogues dels contractes de lloguer, estudi públic de preus de referència per zones i tipologia d'habitatges, creació d'un registre de la propietat, seguiment efectiu de la llei de propietat horitzontal...

- Creació d'un ministeri destinat a l'atenció a la dependència i l'atenció domiciliària. L'actual evolució demogràfica demana de convertir en una prioritat política l'aplicació de recursos econòmics i humans destinats a cobrir les atencions i demandes domiciliàries d'una població de gent gran i de persones amb demandes de serveis d'atenció a domicili cada cop més creixent

- Un servei públic eficient i a un cost assequible per a tots els ciutadans mitjançant targes multitransport subvencionades ha de ser un element que modifiqui a mig termini les actuals dificultats de mobilitat i aparcament al país i alhora un veritable suport al poder adquisitiu de les persones que empren amb regularitat el transport públic

- **Impuls públic de l'economia.**

L'acció pública i el pressupost de l'Estat han de ser eines fonamentals per a l'impuls de l'activitat econòmica; cal fonamentar alhora fórmules efectives de concertació publicoprivades en aquells àmbits en què permetin una major eficàcia de l'acció política. Les inversions que es contemplen en el pressupost de l'Estat han de prioritzar l'atenció de les necessitat dels ciutadans:

- La inversió en equipaments públics com ara espais sanitaris educatius culturals o esportius

- Les inversions en habitatge protegit o el foment de la rehabilitació d'habitatges per a la sortida al mercat de lloguer a preus de referència

- Les inversions destinades a la promoció de nous sectors econòmics han de tenir un caràcter preeminent donada l'actual conjuntura

- Són necessaris programes de suport i de promoció de l'activitat econòmica i especialment tots aquells destinats al suport als emprenedors i als joves creadors i innovadors

- **Optimització dels recursos públics.**

La política pressupostària i l'aplicació dels recursos públics ve fortament condicionada per les prioritats que cada força política estableix i a quines polítiques públiques entén que cal destinar recursos de forma més important.

Després d'anys de despeses milionàries en estudis, assessoraments, personal de relació especial, projectes d'inversions fallits..., al Partit Socialdemòcrata entenem que ha arribat el moment de prioritzar les actuacions i l'aplicació de recursos en totes aquelles polítiques que permetin millorar la qualitat de vida dels nostres ciutadans: habitatge, pensions i prestacions socials, transport públic, educació,...

D'altra banda cal aplicar l'actual marc fiscal de forma justa i equitativa. Cal que el sistema fiscal posi més èmfasi en el principi constitucional que tot ciutadà contribuirà al manteniment de les despeses públiques d'acord amb la seva capacitat econòmica. És necessari i de tota justícia eliminar les actuals bosses de no tributació a l'hora que cal lluitar de forma real contra el frau fiscal.

En aquest sentit, de la mateixa forma que tots tributem sobre els nostres ingressos entenem que cal eliminar l'actual exempció –no tributació– en la distribució de

dividends cap a la renda personal i els resultats provinent de les OIC (també coneguts com a SICAV's).

Es tracta simplement de donar un tracte equitatiu i que tots els ingressos que arriben a la renda personal tributin en les mateixos termes al contrari del que succeeix avui i que, contràriament al que demana tot sistema fiscal just i modern, permet que no tributin aquelles persones que tenen en principi més capacitat econòmica i que perceben ingressos procedents de dividends obtinguts en societats en què tenen inversions en forma d'OIC (SICAV's).

En la mateixa línia del mandat constitucional, la capacitat econòmica ha de determinar en quin grau es contribueix a les finances públiques. Per això proposem un segon tram d'IRPF al 20 % a partir de les rendes que superin 10 vegades el salari mínim (és a dir; per a rendes superiors als 144.000 € d'acord amb la proposta de salari mínim que s'inclou en aquest mateix programa).

L'actual règim de bonificacions en l'impost de societats s'ha mostrat caduc i permet excessives deduccions en despeses que ja tenen una deducció fiscal. En canvi sembla del tot escaient establir al seu lloc deduccions per les aportacions efectuades des de les societats a entitats culturals, esportives, a favor de la protecció del medi ambient o d'altres polítiques públiques que puguin ser d'interès general.

- **Protecció dels empresaris i dels professionals.**

Si bé és cert que el món econòmic és cada cop més globalitzat, obert i internacional no és menys cert que una prioritat del Govern ha de ser la de protegir els interessos dels empresaris i professionals del país.

L'obertura econòmica no ha donat els resultats promesos i enlloc d'obrir nous sectors d'activitat o generar noves possibilitats s'ha convertit en competència directa dels sectors més madurs del país, en molts casos oferint un nivell de qualitat en els serveis i béns inferiors al que oferien els agents econòmics que ja existien al país.

Quant als col·legis professionals cal revertir la modificació feta pel Govern que ha permès l'atorgament de drets d'exercici professionals i/o col·legiacions amb caràcter arbitrari per part del Govern sense tenir en compte els criteris professionals dels col·legis. Aquesta pràctica suposa un perjudici als professionals legalment establerts a l'hora que pot esdevenir un risc per als estàndards de qualitat oferts pels professionals del país.

Per això:

- Cal modificar la llei d'inversions estrangeres mitjançant la modificació dels procediments d'autorització, dels formularis i de l'atenció donada als inversors estrangers
- Reglamentació i posada en funcionament d'un punt empresa per a la realització de tots els tràmits de caràcter empresarial
- Modificar la llei de col·legis professionals per establir l'informe vinculant i l'obligatorietat de col·legiació com a requisit previ i inexcusable per a l'atorgament del dret a l'exercici professional.
- Cal tenir presents la defensa dels interessos dels professionals i empresaris andorrans en la negociació de l'acord d'associació amb la UE. Una negociació que s'està produint absolutament d'esquena als agents econòmics. La millor solució

per poder reconduir de forma efectiva les negociacions la propera legislatura és que per la part andorrana hi hagi canvis en els partits polítics que fan d'interlocutors i que porten la negociació davant l'eventualitat d'haver anat massa lluny posant en risc la supervivència de diversos sectors d'activitat al país.

- **Diversificació i promoció de nous sectors d'activitat**.

L'economia andorrana està molt centrada en els sectors turístic i comercial. Sectors que continuen sent la principal font de generació de llocs de treball i els principals generadors de recursos per al pressupost de l'Estat. En paral·lel a l'atenció necessària que cal donar a aquests sectors, també cal generar la legislació necessària que permeti parlar de diversificació econòmica de forma efectiva.

Aquesta diversificació tan necessària demana tant la legislació que afavoreixi el desenvolupament de diferents sectors d'activitat, d'una banda, com la regulació de noves formes d'organització de l'activitat econòmica amb accions com ara:

- Legislacions sectorials en biotecnologia, medi ambient, producció d'energia, atenció a la dependència...
- Legislacions en els camps de la tecnologia, els camps numèrics i d'altres sectors que hi estan relacionats
- Legislació i/o adaptacions de la legislació en noves formes d'organització per permetre i fomentar els projectes empresarials, cooperatives, *crowdfounding*, societats unipersonals per a emprenedors...

- **Turisme, comerç i tràmits duaners**.

El turisme i el comerç són els principals sectors econòmics del país. El pressupost tan important que gestiona Andorra Turisme demana d'una gestió transparent i alhora una concertació i coordinació de les accions públiques amb els importants recursos destinats a la promoció, que són aportats des del sector privat per a una promoció més efectiva de l'oferta turística i comercial.

En aquest sentit proposem:

- La definició d'una Estratègia Nacional de Comerç que contempli accions i actuacions en el conjunt del país
- Una gestió transparent i amb dades públiques i accessibles de l'Estratègia Nacional de Comerç
- Una gestió plural, transparent i participativa del pressupost gestionat per Andorra Turisme
- Millores i simplificacions duaneres i facilitats en l'eficiència de les gestions vinculades a l'*e-commerce*

- **Modificació de la Llei d'allotjaments turístics.**

L'actual reglamentació ofereix molts dubtes i posa en greus dificultats tot el sector. Des del Partit Socialdemòcrata –perquè volem una Administració al servei dels ciutadans– proposarem, d'una banda, la revisió del projecte de llei amb caràcter urgent i, de l'altra, una moratòria, una pausa, respecte de les reglamentacions que s'han efectuat desplegant la llei, particularment en aquells aspectes que no estaven contemplats en el projecte de llei, ja que hem constatat

que per via reglamentària s'estan posant noves obligacions al sector.

- **Seguretat jurídica, transparència en la contractació i agilitació dels tràmits.**

La seguretat jurídica és un requisit per a l'activitat econòmica i per a l'exercici dels drets polítics de tots els agents econòmics. Per aquest motiu entrenem que el nostre país necessita una sèries de reformes en aspectes que regulen l'activitat econòmica i fiscal per assolir unes normes clares i una major transparència de tota l'activitat pública, amb accions com ara:

- Modificar la llei del frau fiscal per disposar d'una norma que sigui més contundent davant els fraus voluntaris, l'ocultació d'activitat i davant altres delictes fiscals greus.
- Implantar un pla efectiu d'inspeccions fiscals. Per garantir que tothom compleix de l mateixa manera amb les seves obligacions fiscals.
- Modificar la llei de contractació pública sota els principis d'igualtat d'oportunitats, de transparència i de publicitat.
- Necessitat imperiosa de fer una inversió forta i encertada en informàtica al conjunt de l'Administració.
- Afavorir la signatura digital, els tràmits i la digitalització de l'Administració.
- Quant a la inversió estrangera cal replantejar tot el model, ja que s'ha mostrat fallit i no ha aportat els resultats desitjats; els procediments d'autorització són lents i enrevessats i no estan actualitzats al moment econòmic actual.

- Modificar la legislació i la reglamentació de la llei d'inversió estrangera per agilitar els procediments d'autorització, refer els formularis o facilitar a les empreses els tràmits via online.

- • No s'han fet els reglaments de la Llei d'emprenedoria que es va posar en marxa l'any passat a proposta del Partit Socialdemòcrata i que inclou aspectes com ara la creació d'un punt empresa per als tràmits societaris.

- **Sector financer.**

Els reptes de futur del sector financer són molt importants després dels canvis legislatius experimentats els darrers anys i la nombrosa legislació que cal desenvolupar encara vinculada a l'acord monetari. La comissió creada al Consell no ha donat els fruits desitjats quant als dos objectius majors que es necessiten resoldre la propera legislatura: el prestador de darrera instància i el reforç de les institucions dedicades a la supervisió del sistema financer.

- Creació d'una comissió de supervisió del risc del sistema financer amb una presència mixta de representants del sector privat i dels òrgans reguladors i de representats públics. El principal objectiu de la comissió serà identificar formes d'accés al finançament davant crisi de liquiditat i en particular el prestador de darrera instància.

- Reforç de totes les institucions vinculades a la supervisió i control del sector financer com ara l'AFA (antic INAF) o la UIFAnd.

- **Finances públiques i auditoria d'*états de lieux* a l'inici de la legislatura**.

Les finances públiques estan avui molt emmarcades dins la llei anomenada de la regla d'or. Una Llei que l'actual Govern ha hagut de modificar d'amagat al final de la legislatura per haver superat el volum de despesa màxima autoritzada a la mateixa.

Al llarg de la legislatura hem vist com diversos excessos i errors comesos han derivat en procediments judicials i altres circumstàncies que no sempre han estat exposades de forma transparent davant els ciutadans. Així mateix, hi ha hagut compromisos contrets pel Govern de cara a la propera legislatura tant de despesa com d'inversió que excedeixen clarament el que ha de ser la tasca al final d'una legislatura.

Per tots aquests motius encomanarem una gran auditoria, de tipus *duedilligence*, per identificar clarament la situació financera, el deute, els compromisos contrets i tots els riscos i contingències que la gestió de DA ha generat, i la presentarem públicament per a coneixement de tots els ciutadans.

- **Inversions en habitatge, en l'àmbit social i en transport.** Aquests tres àmbits són la nostra prioritat en inversió pública.

- **Col·legiació obligatòria dels professionals liberals amb col·legi a Andorra.** Els col·legis professionals són l'agent que vincula els interessos i organitza el marc de l'activitat, a més de ser l'interlocutor amb l'Estat. Sent així, només s'entén l'exercici de l'activitat estant col·legiat.

- **Gestor únic per a les tramitacions administratives i processos d'inversió estrangera.** Facilita la gestió i el seguiment de les tramitacions i la relació de l'empresari amb l'Administració. A més, permet una atenció eficient en els processos relacionats amb la inversió estrangera, sent una peça del conjunt de garanties jurídiques ofertes.

- **Agilitació dels tràmits duaners.** En un país com el nostre l'entrada i sortida de mercaderies és bàsica. Importadors i exportadors requereixen uns tràmits més àgils, sense perdre garanties en l'activitat.

4. UNS DRETS BÀSICS PLENAMENT RECONEGUTS

La història del Partit Socialdemòcrata s'ha caracteritzat per la reivindicació del reconeixement dels drets bàsics que fan d'una persona algú plenament autònom i plenament sobirà, sense tuteles. El feminisme és el darrer exemple d'aquesta lluita per la igualtat efectiva i la llibertat dels individus.

- **Despenalització de l'avortament en els tres supòsits bàsics i per impossibilitat econòmica de la mare.** Així ho recull el nostre Congrés i així ho formulem al nostre programa.

- **Igualtat de tracte i sistema de quotes.** L'establiment de l'obligatorietat de la igualtat de tracte entre sexes (això també vol dir: a igual treball igual salari) i la implantació de sistemes de quotes en càrrecs a les institucions polítiques, a l'Administració pública i a l'empresa privada.

- **La igualtat de gènere com a dret fonamental autònom.** A desenvoluparmitjançant una llei específica d'igualtat de gènere.

- **Garantia dels protocols en casos de violència de gènere.** Aplicació de mitjans materials, humans i formatius per a la prevenció, detecció i actuació de casos de violència de gènere.

- **Presència institucional de les polítiques d'igualtat de gènere.** Es tracta d'un organisme de seguiment i garantia dels drets de les dones.

- **Adaptació del Codi de família a la realitat actual.** Reforma de la legislació sobre família i persona en què s'actualitzen les categories i situacions previstes, s'aborden els debats controvertits (els «ventres de lloguer») de manera clara, definida i àmplia, i es garanteixen els drets de les persones arreu i no externalitzant actuacions que aquí prohibim.

- **Casament civil universal.** L'establiment d'una unió de parella plenament reconeguda per la llei, que superi les unions administratives del matrimoni canònic i el matrimoni civil, per a parelles de tota condició, religió i procedència.

- **Cerimònia civil de comiat.** La mort ens iguala, però el funeral ens torna a separar. La cerimònia civil de comiat permet acomiadar-se de la persona difunta independentment de la seva confessió religiosa o en cas que no en professi cap. Un cementiri civil i interconfessional acolliria les restes i permetria celebrar aquest comiat.

- **Educació i divulgació per a la cohesió social.** Un acompanyament educatiu i formatiu des d'una visió universal de la societat, per a la promoció de la igualtat i l'equitat.

- **Suport decidit a les famílies nombroses.** Proposem que s'estudiï la incorporació d'avantatges per al col·lectiu de famílies nombroses que puguin afectar tràmits administratius, preus reduïts en els serveis públics i altres tipus de descomptes en l'àmbit privat, que caldria negociar.

- **Ratificació dels articles de la Carta Social Europea encara pendents.** Serien, per exemple, l'article 6 que estableix el dret a la negociació col·lectiva; el 24 i el 25, relatius als drets en cas d'acomiadament; el 31.1, que fa referència a l'obligatorietat de procurar habitatge a preu assequible a treballadors i treballadores amb pocs recursos; els articles referents als dret dels treballadors immigrants (19.6 i 19.8) i els drets a la informació i al tracte digne (del 27 al 29). Ratificar-los permetria la seva avaluació a través d'un òrgan internacional.

- **Reinstauració de les prestacions familiars.** Corresponen a les prestacions per naixement i fill a càrrec que van ser suprimides l'any 2014.

- **Branca d'atur de treball.** L'assegurança d'atur és una de les mesures de protecció bàsiques d'un Estat del benestar social i suposa una nova branca de caràcter contributiu, per pal·liar els efectes que les situacions d'atur involuntari tenen sobre les persones que les pateixen i les seves famílies.

- **Pla d'ocupació per a les persones amb diversitat funcional.** Es tracta de la regulació necessària per garantir que a les empreses de més de 50 treballadors hi hagi reserva de plaça amb un mínim d'un 2% per a persones amb diversitat funcional. De la mateixa manera s'establiran reserves de plaça en les contractacions efectuades des de l'administració pública.

- **Modificació de la Llei de la CASS i de la Llei de serveis sociosanitaris.** De forma concertada amb la federació d ela gent gran, la FADD, altres associacions de caire social es fa necessària una revisió de diverses situacions que suposen importants disfuncions de l'aplicació d'ambdues lleis afectant per exemple a l'accés a nombrosos serveis o per exemple a la insuficiència de l'import de les actual pensions d'invalidesa i d'altres.

- **Atenció a la infància i a la joventut:** Impulsar l'aprovació de la llei de polítiques de joventut, consensuada amb els comuns i amb el Fòrum Nacional de la Joventut d'Andorra i efectuar una revisió de la recentment aprovada llei dels drets dels infants.

  Per altra banda per facilitar la convivència de les famílies i programes intergeneracionals proposem mesures com ara:

  - Baixa de maternitat/paternitat flexible que pot arribar a doblar la seva durada amb la reducció corresponent de prestació econòmica.
  - Possibilitat de compaginar baixa de maternitat flexible amb autorització de treball.

- Creació d’una prestació econòmica de la seguretat social per a descendents/ascendents amb malalties greus o hospitalitzacions.
- Creació d’una borsa d’habitatge a compartir intergeneracional que compagina donar solucions a l’habitatge i permet treure de la solitud persones grans aïllades o sense família.
- Creació d’una borsa de guàrdies d’infants o gent gran obert a joves i persones grans que seran acreditades per Govern. Guàrdies que poden efectuar-se per parelles.

5. UNA DEMOCRÀCIA AMB PARTICIPACIÓ REAL

Un dels reptes de la nostra Constitució de 1993 és la participació política i la representació de tota la societat andorrana. Assolir-lo pot arribar a implicar la seva reforma, però també una millora democràtica no només preferible sinó necessària per a la cohesió social i el desenvolupament d'Andorra.

- **Reforma del sistema electoral amb l'elecció proporcional a la circumscripció nacional i a la parroquial, amb el segon conseller.** Ajustar la representació política a la realitat exigeix reformar la llei electoral en un sentit proporcional. Amb aquesta proposta es mantindria el sistema proporcional a la circumscripció nacional i s'implantaria a la circumscripció parroquial, atorgant el primer conseller a la candidatura més votada i el segon, a la segona candidatura més votada a menys que la primera dobli en vots la segona. Una mesura d'implantació fàcil i de conseqüències justes.

- **Sistema proporcional a les eleccions comunals.** La pluralitat de la societat andorrana també es viu a les parròquies. Una representació proporcional de les forces polítiques que concorren a les eleccions comunals garantiria la presència de diverses forces, que convidarien a la negociació. Es faria amb el sistema de «la resta més elevada».

- **Legalització de la doble nacionalitat.** Un dels camins per ajustar la població de dret a la de fet és legalitzar la possessió de dos nacionalitats (inclosa l'andorrana). Això permet nacionalitzar-se (i per tant, accedir als drets polítics) a bona part d'una població que, havent fet d'Andorra el país que és, avui dia no vol renunciar a la d'origen. Facilita, a més, la vida en contextos de mobilitat personal i laboral globalitzada.

- **Accés a la nacionalitat andorrana amb més de 10 anys de residència.** Un altre camí per ajustar el dret i el fet és l'accés a la nacionalitat andorrana amb 10 anys de residència. 10

anys que són els recomanats pel Consell d'Europa i altres organismes internacionals.

- **Fiscalitat completa, justa i lluita contra el frau.** Un programa socialment ambiciós com aquest requereix d'un finançament igualment ambiciós, i la font d'aquest finançament és la fiscalitat. Les mesures de dinamització econòmica plantejades permeten generar riquesa i la fiscalitat fa possible la seva distribució. La fiscalitat és, per tant, un instrument democràtic. Que sigui completa i justa vol dir suprimir les deduccions a l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques (IRPF), a l'Impost d'Activitats Econòmiques (IAE) i a l'Impost de Societats (IS), incloure la distribució de dividends i dels resultats dels Organismes d'Inversió Col·lectiva (OIC) a la tributació de l'IRPF i reforçar els instruments de lluita contra el frau. La progressivitat en la fiscalitat contribueix a l'increment d'ingressos i a la seva redistribució. Per això es proposa un segon tram d'IRPF per a les rendes que superin 10 vegades el salari mínim (és a dir; per a rendes superiors als 144.000 € d'acord amb la proposta de salari mínim d'aquest programa).

- **Eficàcia i eficiència en les transferències i en les competències comunals.** Després d'una modificació de la Llei de transferències i de la Llei de competències comunals que ni optimitza els recursos ni els distribueix de manera estable es revisarà el model competencial a l'hora que s'ajustarà el de transferències als criteris del primer, ja que les relacions entre Govern i comuns són una qüestió de drets de ciutadania. En aquest sentit es proposa de nou com a competència del Govern els serveis d'escola bressol, gestió de residus, polítiques de medi ambient i una coordinació millor i ben determinada entre institucions en els àmbits de l'esport, la cultura i el turisme.

- **Canvi en les polítiques de joventut: de polítiques paternalistes a les que afavoreixin l'apoderament i la participació juvenils.** Per atraure més fornades de joves cap

a la política, abans cal una política que converteixi aquests joves en partícips dels canvis de la seva societat. I això només serà possible si es du a terme una política de participació juvenil que impliqui el reconeixement i l'alimentació de les fortaleses, interessos i habilitats dels i de les joves, i que ofereixi oportunitats reals perquè participin en les decisions que elsafecten com a individus i com a grup. En definitiva, una política que s'allunyi de l'enfocament paternalista en la concepció dels joves com a subjectes de dret més que com a actors del desenvolupament, i que reubiqui els joves en els seus rols com a protagonistes actius de la transformació social, a més de considerar-los un grup adult amb necessitats socioeconòmiques concretes.

- **Joventut: transversalitat, coordinació i acció.** En la implantació de polítiques transversals, fem una atenció especial a l'àmbit de la Joventut. Aquí s'hi comprenen les polítiques de prevenció dels hàbits addictius (amb centres i personal especialitzat) i les polítiques de foment de projectes (empresarials, associatius, de fórmules mixtes, polítics, artístics, esportius i culturals) amb la direcció d'un Departament específic de Govern.

- **Voluntariat com a participació activa.** El voluntariat caracteritza la vida ciutadana fora de la feina. Sense aquest treball als sindicats, associacions i federacions, aquesta vida ciutadana seria més pobra, menys democràtica. Però, aquesta participació requereix de suport institucional ja sigui en forma de plataforma informativa o de suport financer o material a les entitats que funcionen amb voluntaris.

- **Subvenció específica a la Federació de la Gent Gran.** A causa de l'àmplia representació que exerceix i a les funcions i necessitats específiques de la seva població.

- **Monitoratge de la desigualtat.** Confecció d'indicadors estadístics socioeconòmics i específics per a la mesura de la desigualtat (com l'índex de GINI), programes de seguiment

en el temps i actualització i publicació de les xifres per a l'elaboració compartida (amb altres entitats ciutadanes) de polítiques públiques.

6. UNS SERVEIS PÚBLICS FONAMENTALS A L'ABAST

El centre del nostre programa és l'Estat del Benestar. Un Estat del Benestar que s'assenta en l'educació pública i en la sanitat pública. Ambdós procuren una vida digna, ambdós són el pilar d'una vida autònoma i en igualtat de condicions. Una educació i una sanitat de tothom i per a tothom.

- **Educació pública i gratuïta de 0 a 3 anys.** Les escoles bressol com a dret i com a centres no tan sols de guarda d'infants sinó també educatius.

- **Conciliació d'horaris escolars al si de les famílies.** Facilitar la conciliació laboral i familiar implica la jornada intensiva a Segona ensenyança, Batxillerat i Formació professional (horari fins a les 15h), limitar l'horari de sortida de les activitats extraescolars i avançant l'horari d'inici a les 17 h perquè a les 20 h la família es pugui trobar a casa i gaudeixi de la possibilitat de compartir més hores diàries.

- **Autonomia dels centres escolars.** Augment de la capacitat dels centres per gestionar projectes de manera sostenible i responsable; selecció del personal vinculada al projecte de centre i llibertat d'innovar i definir la línia pedagògica.

- **L'educació com a igualtat d'oportunitats.** El paper de l'educació és procurar, mitjançant el mèrit i l'adequació, la formació d'una persona autònoma amb capacitat de judici i d'acció, eliminant els privilegis per qüestió de naixement. Això significa el manteniment d'un sistema de beques nodrit i ampli, que permeti l'accés a l'educació superior dins i fora d'Andorra. L'educació, per acomplir aquest paper igualador, requereix de la inserció dels centres al si de la seva comunitat: en el coneixement de les circumstàncies de l'alumnat i en el coneixement d'aquest de la realitat del seu entorn.

- **Formació dels docents i desenvolupament professional.** Els docents són un cos especial de primer ordre. La seva tasca fonamenta la societat. És per aquest motiu que han de comptar no només amb l'exigència de la formació sinó amb la possibilitat i els mitjans per a una formació continuada i amb un sistema de carrera professional basat en el mèrit i l'adequació, que alhora incentivin la innovació.

- **Millora de les competències de l'alumnat en llengua anglesa.** Desenvoluparem la competència dels docents, a curt i mitjà termini, per tal d'ampliar les àrees que es vehiculen ja en aquesta llengua. Afavorirem les activitats complementàries com campaments, estades a l'estranger, tallers i activitats extraescolars, i les farem accessibles a tots els infants.

- **Diversificació de la Formació Professional.** Plantejarem un marc comú d'aprenentatge amb l'objectiu de donar una resposta més ràpida i eficient a les necessitats dels alumnes per poder-los integrar al mercat laboral. Plantejarem mecanismes flexibles que permetin elaborar i ajustar programes per donar resposta a les necessitats que vagin sorgint al mercat. Es tancaran aquelles branques que el mercat consideri saturades.

- **Cobertura legal per als docents en els seus períodes de descans.** Els integrants del cos especial d'Educació disposaran dels seus períodes de descans establerts oficialment al calendari de vacances escolars.

- **Aposta per una millor qualitat eductiva.** Mitjançant edictes procedirem a reduir l'enorme proporció existent de personal eventual al cos especial d'Educació.

- **Centres confessionals al país.** Equipararem les condicions de prejubilació dels ensenyants dels centres confessionals amb les de la resta d'integrants del cos d'Educació. Obrirem un debat sobre el funcionament dels centres

congregacionals al país i el paper de l'Estat en ells, sabut que el seu pressupost de funcionament és finançat íntegrament des del pressupost de Govern.

- **Centre d'Acolliment d'Infants (CAI).** El CAI és l'eina en el cas de l'acolliment d'infants de diferents edats i situacions. Degut a la seva posició estratègica en el sistema de benestar es proposa la realització d'una auditoria que detecti els seus principals problemes i pauti la formulació d'estratègies, relacions de centres i adequacions dels personal (en formació, nombre i salari). De la mateixa manera es proposa la creació d'un comitè d'anàlisi de casos d'infants en perill.

- **Supressió del Servei Andorrà d'Atenció Sanitària (SAAS) i creació de parapúbliques per a la gestió dels centres (l'Hospital i «El Cedre»).** El SAAS s'ha convertit en un cúmul d'ineficiències que posa en risc la sostenibilitat del sistema de la sanitat pública. Per aquest motiu apostem per la seva atomització en parapúbliques més petites que gestionarien els centres més importants com l'Hospital Nostra Senyora de Meritxell i la residència «El Cedre». Ho farien amb la coordinació i la direcció política del Ministeri de Salut, que gestionaria directament la xarxa de Centres de Salut.

- **La millora de l'atenció i la millora del sistema.** El primer passa pel segon; és a dir, que si no es millora els sistema no millorarà l'atenció. Les estratègies en aquest sentit passen per un pla de salut coherent (amb la definició d'un organigrama de serveis com a eix director), per la reformulació de la figura del metge referent (respectant la lliure elecció de professionals per part de l'usuari), la garantia de l'efectivitat i la validesa jurídica del sistema de la història clínica compartida, el monitoratge de les dades de salut per a l'anàlisi i l'actuació i l'establiment d'una xarxa de coordinació i convenis amb centres estrangers. L'objectiu és arribar a una atenció integral de la salut.

- **Els professionals sanitaris.** El seu paper central fa dels professionals de la medicina i de la infermeria i el personal sanitari unes figures a dibuixar amb cura. Cal establir clarament les seves competències, les avaluacions i les necessitats formatives, acreditar-los degudament a les institucions públiques on exerceixen i dotar-los dels recursos necessaris.

- **Salut sexual i reproductiva i salut pública.** La formació al respecte en l'etapa vital de l'adolescència afavoreix la prevenció de conductes. L'escola és l'espai on aquests programes s'aplicarien. Succeeix igualment amb el consum de drogues, el tabaquisme i l'alcoholisme. La millor plataforma és l'educativa.

- **La Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) com a òrgan de gestió.** Un organisme de la talla i la importància de la CASS no pot actuar pel seu compte pel que fa les decisions sobre uns recursos que són de tothom. És per això que el seu paper ha de ser de gestor d'aquests recursos i no de decisor sobre aquests recursos. Es fa necessària alhora una modificació dels òrgans i de les competències de direcció de la CASS per a un millor i més òptim funcionament i que es delimiti molt concretament els seus àmbits d'actuació.

- **Equiparació dels drets dels assalariats i dels treballadors per compte propi.** Tots dos col·lectius contribueixen al manteniment de la CASS; per això tots dos col·lectius gaudiran dels mateixos drets.

- **Règim del 3r pagador universal.** Es requereix sense més dilació implantar el règim del tercer pagador per a tots els actes mèdics i que sigui la mateixa CASS qui pagui directament el 75 % i els ciutadans que abonin només el 25 % restant.

- **Import de les prestacions en cas de baixa**. La nostra proposta és tornar als imports establerts l'any 2008 i en

concret en cas de malaltia un 53% durant el primer mes i un 70 % a partir del primer mes; i en cas d'accident de treball un 66% durant el primer mes i un 80% a partir del primer mes.

- **Psicòlegs i dietistes a la carteres de serveis de la CASS.** Es recull així una vella demanda que contempla la sanitat des d'una visió àmplia i de conjunt: integrar aquests especialistes en les opcions terapèutiques públiques.

- **Assegurança d'atur.** L'actual prestació per desocupació involuntària fou instaurada durant el Govern del Partit Socialdemòcrata amb l'esperit d'establir una mínima garantia material en haver perdut la feina. Al 2015, l'esperit ja fou més ambiciós i es proposà la creació d'una assegurança d'atur cotitzada a partir de la creació d'una tercera branca de la CASS. Avui tornem a formular aquesta proposta.

- **Racionalitzar les despeses de la branca general.**Són molts els reptes històrics en aquest àmbit afectant a la cartera de serveis, a les tarifes, al sistema de facturació, al control dels professionals, els medicaments entre d'altres. Alhora proposem reformular la figura del metge referent i garantir l'efectivitat i la validesa jurídica del sistema de la història clínica compartida. Per l'efectivitat de totes aquestes actuacions tant necessàries des de fa anys és imprescindible el lideratge de la política sanitària des del ministeri de salut.

7. UNA ADMINISTRACIÓ TRANSPARENT I AL SERVEI DELS CIUTADANS

L'Administració és la part visible de l'Estat, gestiona els recursos de tothom i té un paper molt important a les nostres vides perquè hi tractem tot sovint.

Defensem una Administració eficaç i eficient, que no malbarati el diner públic i que eviti les duplicitats.

Volem aprofitar per recordar que, des del Partit Socialdemòcrata, hem estat denunciant que l'actual sistema de competències entre administracions comporta duplicitats aberrants i que resulta molt costós per als ciutadans, a banda que ens priva de disposar d'altres serveis més necessaris i de més proximitat que podrien gestionar els comuns.

El Partit Socialdemòcrata va proposar que passessin dels comuns a l'Estat competències com les Escoles bressol, la gestió de residus, les polítiques de Medi Ambient..., i vam remarcar que en àmbits com Esports, Cultura o Turisme hi detectàvem greus mancances de coordinació i d'aprofitament dels recursos.

No ens vam oblidar tampoc de tot l'àmbit de la Joventut, el qual també volíem que passés a ser competència nacional en exclusiva.
Com a ciutadans mereixem una Administració eficient, transparent i formada per persones garants de la independència en els procediments administratius, la tasca de les quals sigui reconeguda i no menyspreada.

- **El funcionariat és neutralitat i objectivitat.** El funcionari no és només un treballador públic. Es tracta d'una figura d'autoritat que ha estat seleccionada mitjançant exàmens i proves de caràcter públic per establir la seva vàlua i que està subjecte a normatives específiques. Té atribuïdes, per l'exigència que sobre ell es té, una sèrie

de garanties que permeten la seva independència; és a dir, que el funcionari i la funcionària no estan subjectes al color polític del Govern. Per aquest motiu no és gens convenient la seva eliminació.

- **Nova Llei de Funció pública elaborada i acordada en una Taula *ad hoc*.** L'actual Llei de Funció pública elimina la figura funcionarial i la seva elaboració no ha estat negociada amb els representants del funcionariat. La nostra proposta és la derogació de l'actual llei i la promulgació d'una nova Llei de Funció pública negociada en una Taula amb aquest propòsit, reprenent la via dels 33 acords assolits el 2010 pel Govern del Partit Socialdemòcrata.

- **Actualització de les graelles salarials del funcionariat.** La divisió entre treballadors i treballadores de l'Administració i els del sector privat és insostenible. A l'Administració s'han dut a terme mesures que han restat poder adquisitiu a la seva gent. Per això es fa necessari aplicar una actualització de les gralles salarials, congelades durant molt de temps. La graella aclareix i uniformitza el salari, contràriament a l'arbitrarietat relativa dels complements.

- **Modificació de la llei del sistema de jubilació funcionarial.** Retorn de la jubilació anticipada, especialment als cossos especials, on s'ha de corregir la pèrdua de drets dins del marc dels 33 acords del 2010.

- **Participació dels treballadors públics interins als concursos de promoció interna.** L'abús de la temporalitat, també a l'Administració, ha provocat situacions paradoxals per a les persones que hi treballen en el marc de l'eventualitat. Una forma de convalidació de l'experiència adquirida, el mèrit i l'adequació és obrir els concursos de promoció interna a aquestes persones, establint, alhora, les condicions d'accés.

- **Llei de Contractació pública més equànime i garant de la competència.** Modificació de la Llei de Contractació pública amb la introducció de criteris diversificadors, obligatorietat de concursos i redacció de bases clares i formació de tribunals neutrals; regulació amb especial cura dels processos de subcontractació i optimització dels recursos en totes les fases del projecte.

- **Creació del cos nacional d'interventors.** Per tal de garantir la independència en un aspecte clau com són les finances i el control financer de les administracions públiques es proposa un cos professional d'interventors que exerciran a Govern i a les seves agències, als comuns i a la resta d'institucions nacionals. Ho faran en cicles de tres anys per no coincidir amb les legislatures i tindran entitat pròpia.

- **Llei de transparència i d'informació pública més accessible.** Elaboració d'una Llei de Transparència que estableixi l'obligatorietat de la publicitat de la informació pública a l'hora que delimita els casos de reserva d'informació i regula l'establiment de mitjans actius i passius d'accés a la informació de les administracions.

- **Modernització d'equipaments i procediments digitals.** En consonància amb l'actual procés de digitalització de l'Administració. La millora ha de ser conjunta en gestió documental, en procediments (signatura electrònica, certificat digital, etc.), en equipament (maquinari i programari) emprat a l'Administració i en el seu ordenament general en l'ús i disposició.

- **Mesures anticorrupció.** Revisió de la tipificació dels delictes de corrupció al Codi penal i enduriment de les penes associades. També és necessari establir un règim d'incompatibilitats de càrrecs que contempli l'abstenció de ministres, secretaris i secretàries d'Estat i cònsols d'exercir cap altra activitat professional durant el

mandat. A aquestes mesures se li suma la declaració obligatòria de conflicte d'interès (en cas d'existir-hi) en els concursos públics i l'abstenció en la participació.

- **Independència en els nomenaments de la Justícia.** Reconducció dels nomenaments a la Justícia que actualment fa el Govern perquè els realitzi el Consell General (per exemple, el del Fiscal General i els membres del Consell Superior de la Justícia). S'hi afegeix la restricció als membres del Consell Superior de la Justícia i del Tribunal Constitucional que hagin exercit un càrrec polític en els 10 anys anteriors al seu nomenament.

8. L'ESPORT: UNA EINA PER A LA FORMACIÓ PERSONAL

És indubtable que l'esport ocupa a la nostra societat un lloc ben visible. Però, l'esport no és només un espectacle ni la seva pràctica està destinada en exclusiva a la competició. L'esport gaudeix de virtuts pel que fa a la pròpia formació en valors, el respecte a les normes i les relacions amb els altres. Tant en solitari com en equip, la pràctica de l'esport *amateur* i de base procura l'adquisició d'habilitats i la inclusió de tothom, a més de ser un mecanisme preventiu de salut pública.

- **Reforç de l'esport de base a la Llei de l'Esport.** En lògica amb la importància de l'esport de base (no només per a la competició sinó també per a la formació personal) es fa necessari afavorir un marc legal que propiciï la seva pràctica amb el blindatge del seu caràcter federatiu i de la seva dotació econòmica.

- **Criteris expansius en les subvencions.** En la línia de l'anterior, procurar fer arribar els diners en forma de subvencions al major nombre d'agrupacions per a la pràctica esportiva diversa i no concentrar-les en les federacions més fortes.

- **Un 15 % més en subvencions en modalitats no alpines.** La majoria de federacions han vist minvat el seu pressupost (amb excepció de les alpines) al llarg dels darrers anys; proposem, per garantir una bona pràctica de l'esport a molts infants i joves, retornar als pressupostos amb que havien comptat abans del vuit anys de govern demòcrata.

- **Coordinació i suport en els calendaris de competició.** Es tracta d'una mesura destinada a facilitar la pràctica i atendre les necessitats dels practicants. Un exemple: fer compatible els estudis i la competició en el cas dels

esportistes joves. Però no es redueix només a això, també inclou la coordinació de les competicions nacionals.

- **L'esport transversal com a eina d'inclusió i cohesió.** En l'esport s'esborren les diferències i tothom hi participa d'igual manera. La creació de categories adaptades i de tornejos adaptats en contexts específics esdevé clau. El seu recolzament des de les institucions i la col·laboració amb les seves entitats ho transforma en una realitat els fruits de la qual són immediatament perceptibles.

- **La pràctica esportiva, prevenció en la salut.** Totes les mesures anteriors contribueixen a una popularització de la pràctica de l'esport que esdevé complementària amb les polítiques de salut preventiva.

9. CULTURA I PATRIMONI CULTURAL: VIU-LOS!

La cultura és el nostre bastiment individual i col·lectiu mitjançant el qual donem sentit a les coses. El patrimoni cultural ens parla de la nostra història, del nostre present i ens prepara per al nostre futur. La cura de les arts, de les lletres i del nostre patrimoni és el més gran favor que ens podem fer com a país. Només coneixent-nos podem conèixer les nostres potencialitats i els nostres límits.

- **Pla Nacional Lingüístic.** Es tracta d'un instrument general per al foment de la llengua catalana oral i escrita. Es dirigeix al seu ús, la seva ensenyança i la seva promoció, en àmbits formals i en àmbits informals, de caràcter sociolingüístic i institucional. El seu caràcter general permet la seva inclusió en textos més específics.

- **L'Estatut de l'artista en el foment de les arts.** L'Estatut de l'artista és una eina legal que permet i facilita l'exercici i la producció artístiques, recull les necessitats específiques de la tasca artística i aporta solucions adaptades per a la producció i la distribució en els tràmits administratius, la contractació, la propietat intel·lectual, les assegurances i l'exhibició. És una eina facilitadora bàsica que permet els artistes dedicar-se a la creació amb garanties.

- **Augment del públic mitjançant l'accessibilitat, l'oferta i la creativitat.** Mesures basades en l'obertura de l'accés al patrimoni (tot garantint la seva conservació), diversificant i coordinant l'oferta (en un treball conjunt amb les institucions públiques, els agents privats i les associacions) i generant espais creatius sostenibles en el temps (suport material i espais per a creadors). La cultura té moltes expressions i molts públics i val la pena el seu cultiu per igual.

- **Més pressupost per a la cultura.** És una demanda expressada per tothom que es dedica a la cultura des de fa molt de temps. Aquest diners s'han de pensar com una

inversió i no com una despesa ja que la potencialitat de la cultura és insospitada. Aquest increment no beneficia només les iniciatives públiques sinó que es filtra a les associacions i a la indústria d'exhibició i editorial, fent-la funcionar.

- **Modificació del marc fiscal**. Perquè permeti afavorir l'aplicació de deduccions fiscals amb l'objectiu d'incentivar el mecenatge i el patrocini cultural, com a principal contribució de la iniciativa privada a la cultura.

- **Establiment d'un pla de suport a la creació artística.** Haurà de donarresposta a les necessitats dels creadors del país quant a recursos, producció i difusió de la seva obra amb la seva participació dels mateixos artistes.

- **Creació del Consell Nacional de la Cultura i les Arts**. Concebrem aquest òrgan de participació sectorial amb caràcter consultiu amb l'objectiu de desenvolupar tasques d'informació, debat, oferiment de propostes, servei de consultes i assessorament pel que fa a la promoció de la cultura com a creació artística, amb la implicació activa dels representants de tots els àmbits culturals del país.

- **Reestructuració del departament gestor del patrimoni cultural.** Les mesures no tenen efecte si qui les ha de fer efectives conserva els defectes i les inèrcies anteriors. És per això que una nova política respecte del patrimoni cultural obliga a una reestructuració del Departament que se n'ocupa amb la definició d'una política en gestió patrimonial per garantir l'estudi, la conservació i la promoció del nostre llegat patrimonial material i immaterial.

- **Modificació de la Llei de Patrimoni**. Es proposa aquesta modificació amb l'objectiu de garantir la conservació dels nostres béns d'interès culturals i els seus entorns, tot

entenent que són indrets d'un gran valor estratègic per a la ciutadania i per a la identitat d'Andorra.

- **Professionalització de la gestió cultural.**Una cultura construïda per a tothom com la que proposem requereix una professionalització dels agents, impulsada des de l'Administració. Aquesta professionalització procura fruits millors i la generació d'un cercle virtuós entre creatius, productors, institucions i públic.

- **Elaboració d'un Pla Nacional d'Equipaments culturals.** Cal donar resposta a les demandes ciutadanes tot creant espais que afavoreixin la interacció entre els àmbits de l'educació i la joventut –com la Biblioteca Púbica–, que s'adeqüin a les necessitats del país i a les inquietuds actuals.

- **Arxiu i Museu nacionals, pedra angular de la difusió i la recerca culturals.** Dos institucions històricament demanades i discutides. Entenem que amb raó. Són les entitats responsables de la conservació del patrimoni documental, històric i artístic d'Andorra, per la qual cosa tenen un paper de primer ordre en la seva difusió a partir dels relats històrics generats per la recerca sobre Andorra, recerca que tenen l'oportunitat de fonamentar i facilitar.

- **Realització a les escoles de programes pedagògics de sensibilització del Patrimoni**. Cal planificar accions pedagògiques per tal que les noves generacions coneguin el seu entorn, s'hi identifiquin i es comprometin a conservar-lo.

- **Pla de gestió de la Vall del Madriu-Perafita-Claror.** Des de la seva declaració com a Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO l'any 2004 la situació de la seva gestió encara està llastrada. Es proposa la redacció d'un nou pla de gestió que faci de la Vall la carta de presentació d'Andorra davant del món, perquè aquest és el significat de *Patrimoni de la Humanitat*.

- **Col·laboració amb el ministeri encarregat del Turisme.** Proposem un pla integral per impulsar el turisme cultural i oferir noves iniciatives que conjuminin aspectes culturals i ambientals.

10. SEGURETAT I PROTECCIÓ CIVIL: UNA GARANTIA CIUTADANA

La seguretat no és un privilegi que depengui de companyies privades sinó un dret del qual es fa càrrec l'Estat. La nostra és una societat segura, caràcter que no pot perdre. Per complir aquest objectiu es necessiten mesures que garanteixin els efectius i polítiques de millora.

- **Suavitzar el règim sancionador dels cossos especials.** Es tracta de facilitar l'activitat i els drets dels membres dels cossos especials evitant duplicitats o desproporció en les sancions. Així es fa més eficient el seu funcionament i s'hi diposita la confiança deguda.

- **Més efectius de la Policia en proporció a les seves funcions.** El desplegament de les seves competències, especialment pel que fa a delictes específics (els financers) o seccions d'investigació –inclosa la patrulla a peu de carrer– requereix d'un augment d'efectius per al seu compliment amb garanties.

- **Més efectius de Bombers per mantenir la qualitat del servei.** Un cos de la importància del de Bombers requereix assegurar la disposició d'efectius per a la política de torns, l'execució de les seves competències i la garantia d'una ràpida actuació en cas d'emergència.

- **Més efectius d'agents penitenciaris per garantir les seves funcions i seguretat.** Amb una població en creixement i un desplegament legal que ha de garantir els drets de les persones empresonades no es pot sinó augmentar els efectius d'agents penitenciaris, encarregats de la custòdia i el transport d'internes i interns.

- **Més efectius de Duana per agilitar l'entrada i sortida de mercaderies.** Al marge dels tràmits de Duana, és

fonamental el cos de funcionaris que se n'encarrega. Un major nombre d'efectius asseguraria una tramitació més ràpida d'exportacions i importacions.

11. EL MEDI AMBIENT, FONT DE FUTUR

El medi ambient és una prioritat concreta i transversal. No sols per la seva conservació sinó també entesa com un actiu econòmic necessari i un actiu vital fonamental. La relació entre les nostres activitats i el medi ambient ha de ser necessàriament complementària.

- **Creació de l'Agència Nacional de l'Aigua.** És una prioritat la regulació del seu ús i el manteniment d'aquest recurs. La seva gestió l'entenem des d'un punt de vista nacional a través d'un organisme específic.Respecte l'aigua i de manera complementària es proposa la recerca d'alternatives a la sal en el context de nevada o de regulació i reducció del seu ús per evitar malmetre la qualitat dels aqüífers naturals.

- **Realització d'un estudi sobre la viabilitat de reduir la incineració de residus.** El Govern d'Andorra, encapçalat pel cap de Govern actual, va decidir comprar al principi del 2013, per un import de 3,8 milions d'euros, el 47% de CTRASA (societat gestora del forn). La justificació: evitar pagar la indemnització anual que Govern pagava a la societat gestora, a fi i efecte de compensar la societat per l'incompliment del contracte (no cremar les 45.000 tones). Per exemple, l'any 2012 aquesta compensació va arribar a la suma d'un milió d'euros. Però, a l'inici del 2013, era encara més important la notícia que enunciava que el Govern estava intentant pactar un conveni amb l'Agència Catalana de Residus per importar residus des de la Cerdanya amb l'objectiu d'assolir les 45.000 tones citades.

  És a dir, no només es continuava tirant endavant un projecte tècnicament inviable i econòmicament dubtós –del qual avui en dia podem observar les conseqüències ecològiques, de salut i econòmiques– sinó que, a més, es decidia implementar la incineració important-ne residus de l'exterior. Un Govern que es volia desvincular

completament del pes del seu passat polític, continuava apostant per una mateixa política pública: cremar.

Andorra té una cosa positiva en matèria de tractament de residus: és petit i permet una homogeneïtat de les mateixes polítiques de tractament de residus al conjunt del territori. No obstant això, el propi relleu dificulta un reciclatge total. Altrament, és incompatible que es duguin a terme dos polítiques públiques antagòniques al mateix moment: el Pla Nacional de Residus i l'intent d'aconseguir cremar un mínim de tones de residus perquè el forn incinerador de la Comella funcioni correctament. En aquest sentit, considerem que una de les formes amb les quals Andorra pot contribuir a nivell global a fer front al canvi climàtic és amb el reciclatge de residus local, així com també reduir les dioxines resultants de la incineració i les conseqüències que tenen per a la qualitat de l'aire i la salut de la població. Un reciclatge que sigui en tots els àmbits possibles i que faci que només es cremi allò que no es pot reciclar. En canvi, si els i les nostres gestores públiques continuen amb la dicotòmica política de reciclar i cremar al mateix moment, aquest objectiu el veiem molt difícil.

Per aquest motiu, proposem realitzar un estudi sobre la viabilitat de reduir la incineració de residus a Andorra.

- **Gestió de residus i Economia circular.** Repensar les relacions entre l'economia i els residus que generem a causa del consum de béns i serveis inclou l'adaptació al nou paradigma de l'economia circular, on els residus es conceben dins el cercle de consum i transformació. Així, el Centre de gestió de residus ha d'adaptar-se a aquesta nova política de transformació que es fa càrrec dels seus efectes sense externalitzar-los. Això implica una política activa de reducció del malbaratament alimentari en el comerç i l'hostaleria.

- **Llei de protecció del paisatge.** La conservació del paisatge és la consciència ecològica d'una societat. Al nostre país, el paisatge és un actiu. Per això, proposem una llei per a la seva protecció.

- **Energies renovables i iniciatives de transició energètica.** L'adaptació a les noves maneres de fer necessàries per assolir els objectius mediambientals passa per l'anomenada transició energètica. Una política realista en aquest sentit inclou el compromís definitiu amb les energies renovables.

- **Objectius ambientals de l'Agenda 2030 de l'Organització de Nacions Unides.** Les mesures tenen, en el context internacional, un treball de reflexió amb milers d'implicats que fructifica en els objectius establerts per l'ONU a assolir durant la propera dècada. Entre ells, la lluita contra el canvi climàtic, l'accés a energies netes, la transformació cap a l'economia verda, la protecció de la flora i de la fauna, etc. Andorra ha signat aquests objectius. Ara bé, s'han de disposar dels mitjans per acomplir-los, començant per l'exemplaritat de l'Administració en l'ús de vehicles elèctrics i en la recerca de proveïdors que compleixin els estàndards mediambientals.

- **Economia verda.** Totes aquestes mesures combinades generen un mercat d'alt valor afegit conegut com a «economia verda». Els processos econòmics que coneixem es poden transformar en uns de diferents que requereixen nous especialistes i infraestructures, i que poden embrancar-se en nous mercats regionals i internacionals.

- **L'agricultura i la ramaderia: la relació tradicional amb la natura.** Aquest nou paradigma no és possible si no és compta amb els sectors tradicionals de l'agricultura i la ramaderia. Es fa necessària una recerca i un impuls a la innovació d'iniciatives particulars com la ramaderia i la bruna d'Andorra, la Indicació Geogràfica Protegida de la carn d'Andorra o la substitució del cultiu del tabac.

- **Impuls del sector primari.** Impulsarem el sector primaricom a agent de protecció i conservació del patrimoni natural.

12. UNA MOBILITAT ACCESSIBLE I EFICIENT

El dret a la mobilitat té un paper destacat en la sostenibilitat d'Andorra. No només per la seva vessant mediambiental sinó també social. Facilitar l'accés als diversos nuclis habitats sense necessitat de vehicle privat és un compromís que materialitza aquesta Andorra de tothom i per a tothom.

- **Promoció de polítiques públiques de transport privat compartit amb Vehicles d'Alta Ocupació (VAO).** Tenint en compte el nostre objectiu de reduir al màxim el transport privat, considerem que una bona mesura inicial passa per la promoció del transport privat compartit.

  En aquest sentit, crearem una política de transport que doni preferència en la circulació als vehicles d'alta ocupació (VAO) en aquells trams amb doble carril, atribuint un carril propi a vehicles que circulin amb més de tres persones. D'aquesta manera, afavorirem la reducció de vehicles que circulin per les carreteres andorranes.

- **Xarxa nacional de transport.** El transport públic és fonamental. La seva articulació, però, és complexa a causa de la superposició de companyies, línies, sistemes de pagament i competències. La seva harmonització es fa necessària si es vol garantir el dret a la mobilitat. Per fer-ho, ens cal una Xarxa nacional de transport –ens coordinador i director amb pressupost propi– que unifiqui tarifes i sistemes, determini la concessió i subvenció de les línies, ofereixi tota la informació sobre la seva articulació i planifiqui el desenvolupament futur de la mobilitat pública, especialment en el context dels nuclis urbans.

- **Transport com a política pública.** A través del dret a la mobilitat i la disposició de la infraestructura, l'Estat corregeix desigualtats, evita la total externalització de les

despeses de desplaçament en els treballadors i treballadores.

- **Abonament de transport subvencionats.** Una mesura coherent i consegüent amb les anteriors.

- **Carnet universitari de transport.** Encarada a qui estudia fora d'Andorra i es veu en l'obligació de desplaçar-se, aquest carnet gaudiria d'una part sufragada i seria estàndard per a tots els estudiants, hagin obtingut o no la beca corresponent al transport.

- **Estudis de futures connexions ferroviàries.** Conscients que el ferrocarril és un dels mitjans de transport més eficients i segurs es proposa explorar la possibilitat de connectar Andorra amb França i Espanya a través d'aquest mitjà.

- **Plans de mobilitat sostenible intra i interparroquial.** Optimització de les connexions entre les parròquies a l'hora de dissenyar i construir infraestructures, i dins de les parròquies, cercant l'equilibri entre l'eficiència i la maximització del trànsit rodat. Aquests plans inclouen els vehicles no motoritzats: bicicleta i carrils bici.

- **Inclusió de criteris de sostenibilitat ambiental als plans urbanístics.** Valoració de la planificació urbanística des d'una perspectiva ambiental que redueixi l'ús del vehicle privat i prioritzi les connexions a peu i en mitjans no motoritzats.

UN PROGRAMA DE TOTHOM I PER A TOTHOM

L'elaboració d'aquest programa ha comptat amb la participació de molta gent.

En primer lloc, amb les aportacions de les Comissions de Treball obertes del Partit Socialdemòcrata, amb persones pròpies i alienes, les idees i aportacions de les quals han estat valuoses en aquest procés.

En segon lloc, hi han col·laborat els nostres consellers generals i comunals, amb la seva experiència, els seus debats i intervencions i la seva tasca incansable de contactes i reunions amb particulars i amb entitats de la societat civil.

Moltes són les persones que ens han fet arribar les seves aportacions d'una manera o una altra. Persones a qui hem consultat i a qui hem demanat la seva opinió experta. També aquells–particulars i entitats– que han tingut la iniciativa d'adreçar-se a nosaltres.

Les reunions polítiques que hem dut a terme aquest darrer any han estat importants i alliçonadores. Les reunions de grups específics com el de «Joves amb dificultats», que nasqué d'aquestes trobades amb la gent de les parròquies, també ha contribuït a les consideracions que fem en aquest programa.

Hem estat prop de la gent d'aquest país perquè nosaltres en formem part.

Per això proposem aquest programa, perquè aquesta és l'Andorra de tothom i per a tothom.